

TROLLEDALEN I VÄXBO

Antikvarisk medverkan vid omläggning av fem spåntak

Växbo s:5 m.fl.
Bollnäs socken och kommun
Hälsingland
2018

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst. Dnr: 7344-17

TROLLEDALEN I VÄXBO

Antikvarisk medverkan vid omläggning av fem spåntak

Växbo s:5 m.fl.
Bollnäs socken och kommun
Hälsingland
2018

Rapport 2019:01
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2019

Omslagsbild: De fem förrådsbodarna som fått nya spåntak, 2018-11-16. Foto: Ulrika Olsson

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

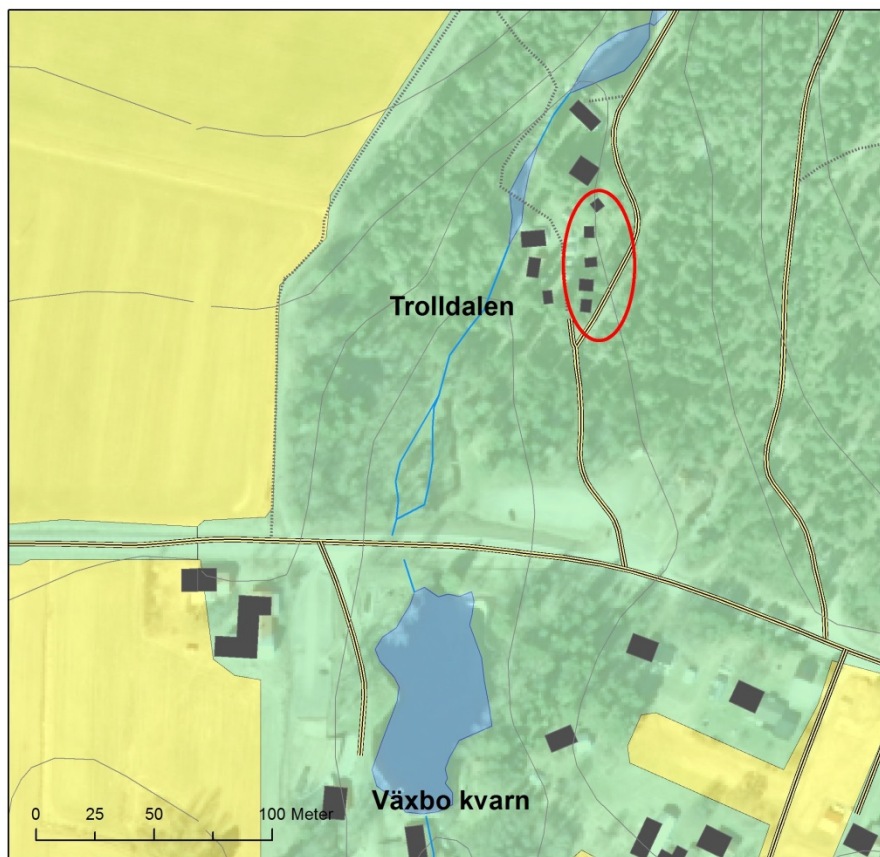
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Lagskydd	5
Historik och beskrivning.....	5
Skadebild	6
Utförda arbeten	6
Tekniska och administrativa uppgifter.....	10
Källförteckning	10

Figur 1. Trolldalen i Växbo. De fem aktuella förrådsbyggnaderna är inringade. Karta från Digitala Fastighetskartan samt ortofoto. Lantmäteriet.

SAMMANFATTNING

Under oktober och november 2018 har omläggning av spåntak utförts på fem förrådsbodar i Trolldalen, Växbo, Bollnäs kommun. De fem byggnaderna, som är belägna vid klappen, står tätt ihop. De spåntak som låg på byggnaderna innan projektstart, var alla tillkomna 1986. Spånen var uttjänta och rötskador hade börjat uppstå på flera av byggnadernas takpanel, framförallt delarna i takfoten.

Under hösten 2017 lades ett spåntak om på en av de större förrådsbyggnaderna i direkt närhet till de nu aktuella fem små förrådsbodarna. Föreningen erhöll för detta byggnadsvårdsmedel för omläggningen och arbetet utfördes av Bertil Persson, Järvsö trä och byggnadsvård.

Inför säsongen 2018 sökte föreningen åter igen medel från Länsstyrelsen Gävleborg, vilket beviljades för omläggning av spåntak på fem små förrådsbodar. Länsstyrelsens beslut är daterat 2018-03-08, dnr 7344-17. Arbetet med omläggningen av spåntaken utfördes av Bertil Persson, Järvsö trä och byggnadsvård, och Lennart Stahre, Älvkarleby timmerhus. Arbetena är utförda i enlighet med den metod som beskrivs i rapport, 2017-10-22, MiGo Byggnadsvård. Det innebär att spånen är spikade med knivsidan upp och kärnan som överlappar splintveden. Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, har varit anlitad som antikvarisk medverkare och sammanställt denna rapport. Samtliga fotografier är tagna av Olsson, om inte annat anges.

Tre möten har hållits på plats: 2018-10-07, 2018-10-31 och 2018-11-16. Projektstarten kom igång senare än planerat, detta utifrån att föreningen väntade svar på delfinansiering från Bollnäs kommun.

Beställare: Föreningen Trolldalen

Hantverkare: Bertil Persson, Järvsö trä och byggnadsvård, Lennart Stahre, Älvkarleby timmerhus

Antikvarisk medverkande: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg

ANTI-KVARISK SLUTBEDÖNING

Arbetena är väl utförda och i enlighet med Länsstyrelsen Gävleborgs beslut. Läns museet Gävleborg anser att arbetena är godkända ur antikvarisk aspekt.

LAGSKYDD

Trolldalen ingår i Riksintresse för kulturmiljövården, Växbo, X 402.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Trolldalen, eller Kvarndalen, tillhör Växbo by i Bollnäs socken som ligger cirka 10 kilometer nordöst om Bollnäs centralort. Sveriges längsta rullstensås, den 500 km långa Uppsalaåsen, passerar Växbo. Genom grusåsen har vattnet gjort en skärning, varvid Trolldalen, med sina branta sluttningar, bildades. I dalgångens botten slingrar sig Växboån, som under århundraden kunnat ge kraft till olika vattendrivna verk. Här hade varje gård sin egen linbod där linet förvarades i anslutning till beredningen.

Numer är Våxbo – med Trollaldalen, Våxbo kvarn, Våxbo krog och Våxbo lin – populåra besöksmål som alla bygger på områdets kulturhistoriska värden och långa kontinuitet.

Enligt Fornlämningsregistret ligger byggnaderna inom Bollnås 417:1, som utgörs av ett 400 × 500 meter stort område med lämningar efter linberedning.

SKADEBILD

Enligt uppgifter från sammanställningen ”Besiktning inför restaurering av flera byggnader inom Trollaldalen i Våxbo” utförd av MiGo: byggnadsvård, daterad 2015-10-07, lades spåntaken på de fem förrådsbodarna om senast 1986, efter en stor översvämning som skadat byggnaderna.

Enligt Persson var skicket på taken väldigt ojämnt innan påbörjade arbeten. Högst upp motnock och på mitten, var skicket bra. De flesta tak hade dock rötskador ut mot takfoten, i såväl spån som underliggande panel.

Figur 2. Arbetet med omläggning av spåntaken på de fem förrådsbyggnaderna är igång, 2018-10-17. Till höger skymtar spåntaket på den större förrådsbyggnaden där taket lades om 2017.

UTFÖRDA ARBETEN

Renoveringsgången har varit likvärdig på alla fem förrådsbyggnader. Tidigare hyvlade spånt har rivits bort. Alla tak är spikrensade. Rötskadade delar av paneler har lagats i med nytt virke. De ilagade delarna är framförallt koncentrerade till områdena kring takfötterna.

Spånet köpte Bertil Persson in redan under sommaren 2018. Spånen är handspåntade av Per Olsson i Knåda, Edsbyn. Spånen är av kärnfura och cirka 54 centimeter långa och 9-10 centimeter breda. Ungefär 120 spån har använts per kvadratmeter. Spånen är lagda i så kallad trelagstäckning, vilket innebär att varje spån är spikat med minst två spikar, enligt Persson. Taken är lagda i enlighet med den metod som MiGo Byggnadsvård beskriver i slutrapport 2017-10-22. Det innebär att spånen är spikade med knivsidan upp och kärnan som överlappar splintveden. Inför läggning återfuktades spånen i ån.

Då späntat spån bygger mer på höjden än hyvlat spån, har det varit nödvändigt att höja upp vindskivorna på vissa bodar. Nytt virke har även använts i vatt- ochnockbrädor.

Spånläggningen utfördes under sen höst, men projektet klarade sig lyckligtvis från större mängder regn och snö.

Figur 3. Spånen återfuktades i ån inför läggning. 2018-10-17.

Figur 4. Rötskadad panel är demonterad på den nordligaste belägna boden. Murkna delar fanns framförallt längst ner mot takfötterna på samtliga bodar. 2018-10-17.

Figur 5. Omläggning pågår på den tredje boden. Lennart Stahre jobbar på taket. 2018-10-31.

Figur 6. Två tak är helt omlagda, arbete sker på det tredje. 2018-10-31.

Figur 7. Här syns hur en befintlig vindskiva skarvats i för att passa den tjocklek som de nya späntade spånen bygger. 2018-10-31.

Figur 8. Fyra av de fem bodarna från nordväst, efter avslutade arbeten. Den femte ligger till vänster utanför i bild. 2018-11-16.

Figur 9. De fem bodarna efter avslutade arbeten. Bodarna syns från söder. 2018-11-16.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsen Gävleborgs dnr: 7344-17

Beslutsdatum: 2018-03-08

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 511/310

Antikvarisk medverkan: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg

Objekt: Fem förrådsbodarna i Trolldalen, Växbo s:5, m.fl

Socken: Bollnäs

Kommun: Bollnäs

Lagskydd: Riksintresse för kulturmiljövården, Växbo X 402

Uppdragsgivare: Föreningen Trolldalen

Hantverkare: Bertil Persson, Järvsö trä och byggnadsvård, och Lennart Stahre,

Älvkarleby timmerhus

Besiktningsdatum: 2018-10-07

2018-10-31

2018-11-16

Dokumentationshandlingar förvaras i länsmuseets arkiv.

KÄLLFÖRTECKNING

Göllas, Mimmi, *Besiktning inför restaurering av flera byggnader inom Trolldalen i Växbo*, 2015-10-07

Göllas, Mimmi, Skvaltkvarn och lada i Trolldalen, slutrapport för antikvarisk medverkan, 2017-10-22

Ärendearkivet, Länsmuseet Gävleborg

www.vaxbolin.se

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE